

Ключевые слова: одиночество, экзистенциальное одиночество, мужское одиночество, женское одиночество.

* * *

УДК141.319.8

Фесенко Г. Г.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії і культурології, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (Україна, Харків), g.glicinia@gmail.com

УРБАН-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС ФІЛОСОФІЇ БЕЗПЕКИ

Осмысливается феномен “безопасного городского пространства” с философско-антропологической точки зрения. Удослідженні пропонується розв’язати наступні завдання: по-перше, у світлі сучасних філософських концепцій безпеки проаналізувати особливості феномену міста як певного онтологічного простору із особливою системою цінностей; по-друге, виявити можливі “координати присутності” людини у безпечному/небезпечному просторі міста. Методологічну основу дослідження складають сучасні концепції топосу міста, а також контекстуальний аналіз урбан-антропологічних досліджень. Безпечовий вимір простору спонукає до осмислення вітальних та ціннісних смислів міста, аналізу просторових обмежень у виявленні містянами особистісних потенцій, різноманітного досвіду. Пропонується нове для урбаністики вирішення проблеми ідентифікації міських просторів шляхом екстраполяції безпекових параметрів на множинність буттєвих форм містян.

Ключові слова: безпечне місто, перцепція безпеки, втілений простір, символічне насильство, міський ландшафт.

Урбан-антропологічний ракурс гуманітарних дискусій про “життєвий простір” породжує й дискусію про “безпечне місто” (“Safecity”) [10]. Сьогодні зазначається, що міський простір має бути таким, що не тільки не шкодить фізичному, психічному, соціальному здоров’ю, а й забезпечує рівні можливості для всіх членів міської громади, незалежно від їх віку, статі, сімейного, майнового стану і т.ін. Вихідна ідея про місто як “безпечний простір для усіх” вимагає спеціального філософсько-антропологічного осмислення. “Антропологічне коріння” феномену безпеки визначається через його співвідношення з буттєвою потребою людини у самоактуалізації. Саме безпековий вимір простору спонукає філософію звертатися до вітальних та ціннісних смислів міста, аналізу просторових обмежень у виявленні містянами особистісних потенцій, різноманітного досвіду. У цілому просторовий аспект вивчення міської тематики дозволяє розширити межі аналізу антропологічних тенденцій сучасного міського життя. Трансформації міст (традиційних, індустріальних, постіндустріальних) супроводжуються не тільки змінами архітектурного ландшафту, а й ментального (у якому спостерігається відмінність у ставленні до концепту безпеки).

Філософське окреслення міських просторів з точки зору концепту безпеки є відносно новим дослідницьким завданням для вітчизняної гуманітаристики. До теперішнього часу філософські спроби концептуалізації просторової сфери міста як життєвого простору, з його архітектурними й культурно-соціальними параметрами міського ландшафту, залишаються малопомітними. Слід зазначити, що дослідження антропологічних параметрів урбаністичного простору, пов’язаних з можливостями мешканців реалізувати свої “права на місто”, не знайшли достатнього обґрунтування. Втім саме просторовий фокус філософсько-антропологічного дослідження теми міста

дає можливість розширити межі аналізу фундаментальних тенденцій сучасного життя мегаполісів. Зрозуміло, що безфілософської рефлексії просторових детермінант суспільного і індивідуального існування неможливо вирішувати й науково-прикладні питання урбаністичних процесів.

Урбан-антропологічні дискурси філософії безпеки набувають значимості не тільки на теоретико-методологічному рівні, а й у зв’язку із важливими практичними завданнями. У вітчизняних “Стратегіях сталого розвитку міст”, у яких декларується “досягнення європейських стандартів життя”, поки що відсутні безпекові антропологічні підходи до формування відповідного соціокультурного ландшафту. Існує нагальна потреба у розробці відповідних концептуальних підходів до організації безпечних публічних просторів із врахуванням різноманітного досвіду і потреб мешканців. Особливо важливо, щоб “безпекові стратегії” були у так званих “метрополій” – міст, вплив яких поширюється за їх межі (Київ, Львів, Дніпропетровськ, Харків, Одеса).

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що у зарубіжній гуманітаристиці “безпекова” концепція експлікується на “антропогенне середовище” європейських міст (Лео ван ден Берг, Пітер Пол, Джуліано Мінгардо, Каролін Шпеллер) [10]. Дослідники Європейського інституту порівняльних міських досліджень (EURICUR) звертаються до “сприйняття безпеки” (perceived safety) як фактору міського розвитку, який, у свою чергу, пов’язується з “якістю антропогенного середовища”.

В урбан-антропологічних дослідженнях, що виконувалися під впливом класичної соціології Георга Зімеля, Макса Вебера, індустріальне місто постає, з одного боку, територією свободи особистості, з іншого – ізоляції, конфлікту. Соціологи звертають увагу на те, що сучасною тенденцією перебування людини у місті є слабкість зв’язків, відчуження (як соціальне, так і архітектурно-просторове), що супроводжується страхом. Загалом використання просторового підходу дозволило дослідникам (П’єру Бурдьє, Мішелю Фуко, Пітеру Бергеру, Жану Бодрійєру, Жилію Дельозу) окреслити специфічні місця як “поля зв’язків” міста (з виробництвом, споживанням, повсякденням, культурою тощо).

Епістемологічний інтерес до просторового осмислення міського буття виявляється через дослідження питань “виробництва соціального простору”, зокрема, Геза Хелмз пропонує творення безпечних міських центрів через трансформації індустріальних міст [11]. Теоретико-архітектурне бачення соціокультурних просторів (планування, дизайн) дозволяє антропологам розширити власний концептуальний інструментарій через звернення до просторів символічного насильства у містах [7].

Екзистенційний фокус дослідження безпеки розглядається через проблему “страху перед містом” (Стів Мейсек “Міський кошмар, медіа, праві та моральна паніка навколо міста”) [6, с.148]. Людина та її страхи презентовані у роботі Зигмунта Баумана “Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства”. Філософ-постмодерніст висвітлює глобальну тенденцію посилення людських тривог, пов’язаних з “ендемічною

незахищеністю”, й одночасно – “заклопотаністю особистою безпекою” [2, с.85–90]. Екзистенційна безпека людини постає викликом сучасному світу – люди прагнуть цієї безпеки, але не можуть її здобути. У вітчизняній науковій думці до страху, як онтологічної ознаки сучасного суспільства, звертається Олена Андрієнко [1], Михайло Мовчан [5].

Безпекова проблематика представлена також у феміністичних дискурсах, спрямованих на подолання насильства щодо жінок [15]. Важливими для розуміння життєвого простору стають дискурси “тіла”, що спричиняють виникнення поняття “втільений простір” (embodiedspace) у розумінні втіленої екзистенційної реальності [13]. “Переміщення” кордонів тіла аналізуються з точки зору концепцій ненасильства, зокрема, втілення жіночого “права на місто”, декларованого міжнародними конвенціями, як право жінок “жити без насильства, як в публічній, так і приватній сфері” [4, с.50]. У вітчизняній гуманітаристиці загальнофілософську концепцію трансформації насильства в ненасильство запропоновано Володимиром Фуркалом [8]. Феномен безпеки як об’єкт аксіологічної рефлексії представлений у дослідженні Віктора Горлинського [3]. Й разом з тим, для вітчизняної урбаністики залишається невирішеним завдання ідентифікації топосів міст у діапазоні безпечні–небезпечні, з антропологічної точки зору (виявлення суб’єктності мешканцями). Саме тому сьогодні зростає потреба у розвідках щодо організації оптимального міського середовища, яке органічно відповідає на потреби городян, що, у свою чергу, потребує спеціального дослідження антропологічного контексту міського простору.

Метою даного дослідження є філософсько–антропологічне осмислення феномену “безпечний простір міста”. Для її досягнення пропонується розв’язати наступні завдання: по–перше, у світлі сучасних філософських концепцій безпеки проаналізувати особливості феномену міста як певного онтологічного простору із особливою системою цінностей; по–друге, виявити можливі “координати присутності” людини у безпечному/небезпечному просторі міста.

Антропологічний фокус дослідження урбаністичного простору, вимагаючи уваги до місць, де “виробляється” людський досвід, висвітлює проблеми міста як місця мобільності, повсякденних практик – “місця, що практикується”. Урбаністичний простір надає форми цьому досвіду, задає шкалу цінностей, зокрема, говорячи про те, чого хочуть люди найчастіше згадують про мобільність, про вільний вибір місця проживання, подорожі і т.ін. Отже, свобода вибору набуває просторового виміру. Так, Зигмунт Бауман відмічає: що “добре жити” означає перебувати в русі, а точніше відчувати приємну впевненість через можливість залишити будь–яке місце, у якому не хочеться більше залишатися [2, с. 83–92].

Урбаністичний простір також стимулює до його особливого сприйняття – у фокусі безпеки/небезпеки. Життєво важливою для будь–якого сегменту соціо–простору міста є безпека. Антропологічний фокус безпеки міського простору передбачає осмислення феномену “присутності”, щорозуміється не просто як

“місце”, певний локалізований фізичний чи соціокультурний простір, а певна цілісність із власною внутрішньою логікою перебування суб’єкта у даному місці. Просторова небезпека оцінюється через сукупність негативних міських чинників, що впливають на буття мешканця, процеси їхньої індивідуалізації. Простір, “зайнятий” тілом, й перцепція від цього просторупоширюється на персональні емоції, соціальні комунікації, світоглядні установки і т.ін.

Перцептивна оцінка мешканцями онтологічного рівня загрози від їхньої присутності у міських просторах може виявлятися через страх [17] – “стан, який виражає невпевненість у пошуках надійності, зумовлений дійсною чи уявною загрозою біологічному або соціальному існуванню і благополуччю людини [5, с.96]. Страх, у свою чергу, активізує механізми фізичного, психологічного захисту (сигналізація, камери спостереження в житлових кварталах, охорона в під’їздах багатоквартирних будинків і т.ін.) й продукує специфічний простір – за Зигмунтом Бауманом, “дім, замкнений зсередини”. Соціолог пояснює атмосферу незахищеності у “домашньому просторі” через неоднозначний, непередбачуваний образ незнайомця [2]. Крім того, бажанням тримати незнайомих на відстані обумовлена, у певній мірі, й специфіка сприйняття мешканцями публічних просторів міста. “Страх відкритого простору” виявляється у сприйнятті вулиці чи окремого міського району як загрози особистій безпеці [1, с.158], зокрема, “неблагополучні райони” (міські гетто) постають як “інкубатори” злочинності і злочинців. Як правило, злочинність ототожнюється з місцевими “декласованими елементами” (найбільш поширені категорії злочинців, “виставлених” на загальний огляд, відносяться до “низів” суспільства). Територіальне відокремлення (сегрегація) стає для міста “середовищем ризику”. Наприклад, для американців, мешканців передмість (neighborhood), символічним простором небезпеки стало “внутрішнє місто” (innercity) – “інфернальний простір розгулу злочинності і морального занепаду” [6, с.149]. Джерелом “страху, який живе у місті” може виступати своєрідна “демонізація” районів (Борщагівка у Києві [6, с.150], Москальовка у Харкові).

У цілому просторову небезпеку можна вимірювати шкалою соціальної дистанції, ставленням особи до певної соціальної групи, ступенем “прийнятності” іншої людини. Джерелом “страху, який живе у місті” може бути й екзистенційний страх, що породжується відчуттям відчуженості від перебування у місті. Відчуження виявляється у відповідних переживаннях суб’єкта: почуттях відокремленості, самотності, відсутності можливостей (або самозаперечення), втраті контакту з іншими (зокрема, така форма страху міста є досить типовою для мігрантів). “Страх відкритого простору” може набувати різноманітних форм, що породжені загрозами і небезпеками: фізичному, соціальному (через виникнення почуття відчуженості), ментальному (через символічне насильство).

Серед найактуальніших чинників небезпеки у місті – “якість і зміст архітектурного середовища”. Ознаки “безладу” в ландшафті (наприклад, сміття або графіті) змушують людей відчувати себе менш безпечно, менш впевнено у публічному просторі. Також просторову

небезпеку у місті здатні утворювати малі архітектурні форми, які сприймаються як символічне насильство, або будівництво офісів в історичній частині міста, що супроводжується руйнуванням архітектурних пам'яток (а з ними й руйнування зв'язку мешканця з міським ландшафтом). Джерелом небезпеки є наявність архітектурно-просторового хаосу: стихійної забудови міст; оформлення урбаністичного простору, позбавленого естетичного смаку (у т.ч. з візуальною та звуковою рекламою) [7].

Архітектурно-просторові форми міста через специфічне символічне навантаження можуть розглядатися як чинник національної безпеки. Наприклад, тотальна присутність в українських містах пам'яників російсько-радянської маскулінності, утворює "архітектуру страху". Мова йде про пропагандистське архітектурне середовище, де організовували масові ритуальні акції, демонстрації, паради та інші ідеологічні дії, формували "радянську людину" (homosoveticus). За задумом ідеологів і архітекторів тоталітарного режиму, велика центральна площа утворювалася шляхом руйнування звичної планувальної структури міста, а також символічних місць (церков, монументів тощо) [9, с. 285]. Тоталітарні архітектурно-просторові рішення постають прикладом символічного насильства.

Слід також зазначити, що урбан-антропологічне осмислення безпекових параметрів життєвих просторів може здійснюватися шляхом компаративного аналізу індустріального та постіндустріального міста. Якщо для індустріального міста і його закритої спільноти безпека є базовою цінністю, то у ціннісній шкалі постіндустріального міста з його креативною спільнотою безпека посідає нижчий рівень, ніж потреби у самоактуалізації. У креативному місті публічний простір має бути не лише безпечним й забезпечувати "повсякденну впевненість", а й здатним підтримувати культурно-творчу діяльність мешканців. Якщо публічні простори добре виконують свою роль (рекреаційну, комунікативну та ін.), то місто має необхідну платформу для активного життя, в іншому випадку – там може "поселитися" страх й міські простори ризикують стати небезпечними.

Звертаючи увагу на те, що виявлення та задоволення онтологічної потреби у безпеці відбувається у певному просторовому контексті, не можна ігнорувати й те, що міський простір є втіленням різноманітного досвіду містян. Крім того, широкий спектр особистісних характеристик (статеві-вікові, етнічні та ін.) впливає на особистісне сприйняття безпеки. Зокрема, "параметри" "жіночого простору" часто актуалізуються у діапазоні "між загрозою фізичного насильства й відсічно можливим посяганням" [2, с.85]. Жіночий "страх перед злочинністю" часто переживається як "страх сексуального насильства". Реакція жінок на "страх злочину" зазвичай виявляється у свідомій ізоляції у власній оселі, що, у свою чергу, вказує на сталу тенденцію просторової несвободи жінок у місті. "Досвід жінок" у місті включає не тільки можливість фізичного насильства по відношенню до них, а й психологічного (наприклад, через існування символічного простору сексистської реклами).

У феміністичній урбаністиці звертається увага на особливості просторової поведінки жінок – ухилення від перебування на вулиці після настання темряви, що "змушує жінок відмовлятися від низки своїх потреб і можливостей (відвідувати різноманітні громадські заклади, мати роботу у нічний час, спілкуватися з друзями і т. ін.)". [15, р.356–357]. Також у феміністичних інтерпретаціях безпеки розвивається ідея символічного насильства через "маскуліність" публічних просторів міста (асоціюється з "men'shouse") [12]. Звертається увага на те, що у модерному місті жінка часто маргінальна, її простір – дім, замкнений ззовні чоловіками, натомість вулиці – небезпечна територія з усіма гендерними асоціаціями [16, р.33]. Феміністи також відмічають "витіснення" жінки за допомогою різних видів насильства у сферу домашнього господарства, тоді як публічний простір міста привласнено чоловіками. "Домашня" сфера жінок асоціюється з їх репродуктивною роллю та "мінімальною інституалізацією й локалізацією режиму активності" [14].

Презентуючи жіночі суб'єктні стійкості кіншувідношенню до чоловічого типу суб'єктивізації культури (Симона де Бовуар), феміністська філософія торкається питань розробки концептуальної моделі для розуміння створення місць безпечної "присутності" жінки, яка виконує репродуктивні ролі. Зокрема, актуальним стає "дорожній дискурс" через небезпеки, з якими жінки стикаються при переміщенні містом з дітьми у дитячих візочках.

Феміністський дискурс тіла оперує філософією жіночих вражень, а також способів присутності й включеності у місто. Ставиться питання про екстатичний вихід фемінного за межі традиційного простору "дому" у публічний простір, де жінка може реалізувати свою особистість і мати свій власний "авторський голос" [14, р. 228].

У цілому сучасне місто має бути здатним "зробити вулиці безпечними" з урахуванням специфічних потреб різних категорій мешканців. Тому цілком логічною виглядає ідея творення сучасного міста як "безпечного простору для усіх". При цьому слід зазначити, що публічний простір міста (площі, сквери, дворові території багатоповерхових будинків тощо) має бути відкритим та доступним для усіх мешканців. Оскільки "безпека", за своїм змістом, передбачає не тільки відсутність небезпеки, а й наявність стану захищеності життєво важливих інтересів, антропологічний контекст міського простору враховує онтологічне навантаження "безпеки" – як вияв якості буття людини.

Проведений філософсько-урбаністичний аналіз засвідчив просторову різноманітність безпеки, як на фізичному, соціальному, так і ментальному рівнях. Когнітивна матриця безпекового простору міста актуалізує питання інклюзії та поваги до суб'єктного розмаїття, особливих практик (жіночих, емігрантських і т. ін.). Антропологічний вектор безпеки/небезпеки дозволяє оцінювати існуючі міські ландшафти через їх потенційні можливості (або обмеження) для виявлення суб'єктності мешканців.

Антропологічний контекст безпеки дозволяє виявляти ціннісні координати міських просторів: ті, що інтегрують міську спільноту, і ті, що дестабілізують.

Ціннісним орієнтиром урбаністичних розвідок мають стати ідеї перетворення небезпечних практик “втільненого простору” на безпечні.

Урбаністсько-антропологічне відтворення когнітивної моделі безпеки життєвого простору міста, на нашу думку, потребує подальшого поглибленого дослідження.

Список використаних джерел

1. Андрієнко О.В. Страх як онтологічна ознака сучасного суспільства // Гілея: науковий вісник. Зб.наук. праць. – 2014. – Вип.86. – С.157–160.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. з англ. І.Андрущенко, М.Винницький. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 109 с.
3. Горлінський В.В. Феномен безпеки і сталого розвитку: ціннісний вимір. – К.:Парапан, 2011. – 378 с.
4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашнього насильства та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. – К.:ТОВ “Дорадо-Друк”, 2014. – 101 с.
5. Мовчан М. Феномен страху в сучасному світі // Філософські обрії. – 2012. – №28. – С.94–111.
6. Онищенко Н. Місто як кошмар (Рецензія на книгу; Стів Мейсик “Miskuy koshmar”) // Спільне. – 2010. – №2. Трансформації міського простору. – С.148–150.
7. Символічне насильство в містах сучасної України: Аналітичний звіт за проектом/ Інститут громадянського суспільства. – Сімферополь, 2013. –<http://www.slideshare.net/sergeAmes/symbolic-violence-2013fin>.
8. Фуркало В.І. Філософський аналіз проблеми насильства і ненасильства в суспільному розвитку. Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / В.І.Фуркало; Львів. держ. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 1998. – 19 с.
9. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі громадських центрів столичних міст в умовах ідеологічної детермінації: дис. ... доктора архіт.: 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / Черкес Богдан Степанович. – К., 2006. – 402 с.
10. Berg L. vanden. The Safe City: Safety and Urban Development in European Cities / L. vandenBerg, G.Mingardo, P.M.J.Pol [et al.]. – Hants: Ashgate Publishing Limited, 2006. – 311 p.
11. Helmz G. Towards safe city centers?: remaking the spaces of an old-industrial city. – Hants: Ashgate Publishing Limited, 2008. – 238 p.
12. Lea R.W. Connell and James W. Messerschmidt Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept / R.W. Lea // Gender Society. – 2005. – no.19. – P.829–859.
13. Low S. Embodied Space(s): Anthropological Theories of Body, Space, and Culture / S.Low // Space and Culture. –2003. – vol.6. – no.9. – P.9–18.
14. Parsons D. Streetwalking the Metropolis: Women, the City and Modernity/ D.Parsons. – Oxford, 2000. – 265 p.
15. Starkweather S. Gender, perceptions of safety and strategic responses among ohio university students // Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography. – 2007. – Vol.14. – №3. – P.355–370.
16. The Town for Equality. A methodology and good practices for equal opportunities between women and men. – Bruxelles: CEMR, 2005. – 63 p. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.ccre.org/docs/T_599_26_3524.pdf.
17. Wattis L. Women students' perceptions of crime and safety: negotiating fear and risk in an English post-industrial landscape / L.Wattis, E.Green, J.Radford // Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography. – 2011. – Vol.18. – №6. – P.749–767. [Electronic resource]. – Accessmode: <http://tees.openrepository.com/tees/bitstream/10149/127936/8/127936.pdf>.

References

1. Andriyenko O.V. Strah yak ontologichna oznaka suchasnogo suspilstva // Gileya: naukovy visnik. Zb.nauk. pratz. – 2014. – Vup.86. – S.157–160.
2. Bauman Z. Globalizatsia. Naslidku dlya ludunu i suspilstva / per. z angl. I.Andruchenko, M.Vunnutskuy. – K.: Vudavnuchuy dim “Kuyevo–Mogulyanska akademiya”, 2008. – 109 s.
3. Gorlunskuy V.V. Fenomen bezpeky i stalogo rozvytku: cinnisnyj vymir. – K.: Parapan, 2011. – 378 s.

4. Konventsia Radu Yevropu pro zapobigannya nasulstu stosvno jinok i domashnogo nasulstva ta borotbu z tsumu yavushamu (Stambulskakonventsia). Dovidnik dlya chleniv parlanentu. – K.:TOV “Dorado–Druk”, 2014. – 101 s.
5. Movchan M. Fenomen strahu v suchasnomu sviti // Filosofski obryi. – 2012. – №28. –S.94–111.
6. Onuchenko H. Misto yak koshmar (Retsenziyana knugy: Stiv Meisuk “Miskuy koshmar”) // Spilne. – 2010. – №2. Trnsformatsiimiskogo prostoru. –S.148–150.
7. Sumvolichne nasulstvo vmistahsuchasnoi Ukrainu: Analitichnyy zvit za proektom / Instytutgromadyanskogo suspilstva. – Simferopol, 2013. – <http://www.slideshare.net/sergeAmes/symbolic-violence-2013fin>.
8. Furkalo V.I. Filosofskuyanalizproblemunasulstva i nenasulstva vsuspilnomurozvtuku. Avtooref. dus... kand. filos. nauk: 09.00.03 / V.I.Furkalo; Lviv. derz. un–t im. I.Franka. –Lviv, 1998. – 19 s.
9. Cherkes B.S. Natsionalna identuchnistv arhitekturi gromadskuh tsentriv stoluchnuhmistvumovahideologichnoideterminatsii: dus. ... doktoraarhit.: 18.00.01 –teoriaarhitekturu, restavratsia pamyatok arhitektury / CherkesBogdanStepanovich. – K., 2006. – 402 s.
10. Berg L. van den. The Safe City: Safety and Urban Development in European Cities / L. van den Berg, G.Mingardo, P.M.J.Pol [et al.]. – Hants: Ashgate Publishing Limited, 2006. – 311 p.
11. Helmz G. Towards safe city centers?: remaking the spaces of an old-industrial city. –Hants: Ashgate Publishing Limited, 2008. – 238 p.
12. Lea R.W. Connell and James W. Messerschmidt Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept / R.W. Lea// Gender Society. – 2005. – no.19. – P.829–859.
13. Low S. Embodied Space(s): Anthropological Theories of Body, Space, and Culture / S.Low //Space and Culture. –2003. – vol.6. – no.9. – P.9–18.
14. Parsons D. Streetwalking the Metropolis: Women, the City and Modernity/ D.Parsons. – Oxford, 2000. – 265 p.
15. Starkweather S. Gender, perceptions of safety and strategic responses among ohio university students // Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography. – 2007. – Vol.14. – №3. – P.355–370.
16. The Town for Equality. A methodology and good practices for equal opportunities between women and men. – Bruxelles: CEMR, 2005. – 63 p. [Electronic resource]. – Accessmode: http://www.ccre.org/docs/T_599_26_3524.pdf.
17. Wattis L. Women students' perceptions of crime and safety: negotiating fear and risk in an English post-industrial landscape / L.Wattis, E.Green, J.Radford // Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography. – 2011. – Vol. 18. – № 6. – P. 749–767. [Electronic resource]. – Accessmode: <http://tees.openrepository.com/tees/bitstream/10149/127936/8/127936.pdf>.

Fesenko G. G., Ph.D., Associate professor of Department of history and culturelogy of O.M.Beketov National University of municipal economy(Ukraine, Kharkiv), g.glicinia@gmail.com

Urban anthropological discourse of safety philosophy

The article describes the phenomenon “safe urban space” with the philosophical and anthropological perspective. The study proposes a solution the following problems: firstly, in terms of modern philosophical concepts to analyze the of safety features of the city as a phenomenon specific ontological space with a special value system; secondly, to identify possible “coordinates presence” person in a safe/unsafe urban space. The methodological basis of the study consists of modern concept “topos city” and contextual analysis of urban anthropological research. Such a measurement space stimulates vital and valuable understanding of the meanings of the city, the analysis of spatial constraints in identifying by citizens the personal potencies, varied experiences. Proposed a new solution for urban problems of identify urban spaces by extrapolating the safe settings on the plurality of existential forms of citizens.

Keywords: safe city, perceived safety, embodied space, symbolic violence, urban landscape.

Фесенко Г. Г., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры истории и культурологии, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова (Украина, Харьков), g.glicinia@gmail.com

Урбан-антропологический дискурс философии безопасности

Осмысливается феномен “безопасного городского пространства” с философско-антропологической точки зрения. В исследовании предлагается решение таких задач: во-первых, с помощью современных философских концепций безопасности проанализировать особенности феномена города как своеобразного онтологического пространства с особой системой ценностей; во-вторых, выявить возможные “координаты присутствия” человека в безопасном/небезопасном пространстве города. Методологическую основу

исследования составляют современные концепции топоса города, а также контекстуальный анализ урбан-антропологических исследований. Такое измерение пространства стимулирует осмысление витальных и ценностных смыслов города, анализ пространственных ограничений при выявлении горожанами личностных потенций, разнообразного опыта. Предлагается новое для урбанистики решение проблемы идентификации городских пространств путем экстраполяции параметров безопасности на множество бытийных форм горожан.

Ключевые слова: безопасный город, перцепция безопасности, воплощенное пространство, символическое насилие, городской ландшафт.

* * *

УДК 130.32+172.12+321.01

Хлебнікова А. А.

аспірантка кафедри менеджменту організацій,
Запорізька державна інженерна академія
(Україна, Запоріжжя), hleb-alka@yandex.ru

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Мета наукового пошуку – формування теоретичних підстав концепту інформаційного суспільства, яке розглядається як виявлення духовної культури сучасного соціуму. В основі наукового пошуку статті – концептуалізація інформаційного суспільства процесу в умовах глобалізації, яке розуміється як аутопоетична (самоорганізаційна) система; аналіз проблем інтелектуалізації інформаційного суспільства, що базується на ефективному використанні головного стратегічного ресурсу суспільства – знання; виявлення місця соціальних мереж у комунікативному просторі, здатних регулювати комунікативні процеси в соціальних системах.

Ключові слова: інформаційне суспільство аутопоетична (самоорганізаційна) система, інтелектуалізація суспільства, соціальна мережа, духовна культура.

Актуальність концептуального осмислення інформаційного суспільства, що розвивається в умовах глобалізації, зростає у зв'язку з тим, що, *по-перше*, тема обраного дослідження є актуальною, яка вирішує важливу наукову задачу для України – розвиток інформаційного суспільства в епоху глобалізації, що потребує удосконалення процесу виробництва і розвитку інформації та особливостей її практичної реалізації, а відповідно і формування інформаційної культури. В умовах глобалізації зростає потреба у філософському осмисленні іманентної сутності інформаційного суспільства, вироблення знання про його природу, сутність, динаміку, структуру, що необхідно для формування сучасних процесів розвитку сучасного соціуму. Нам найближче трактування сучасного суспільства як інформаційного, чи суспільства мережових структур, яке розповсюдилося у теперішній час, коли мова заходить про основні характеристики сучасної соціально–економічної системи. Теорія інформаційного суспільства нерозривно пов'язана з концепцією соціальних мереж, що сформувалися у роботах С.Берковіца, С.Вассермана, Б.Веллмана, Д.Ноука, П.Марсдена, К.Фауста, Фрімана.

Підвищена актуальність дослідження продиктована особливостями періоду радикальних трансформацій, які охоплюють всі сторони соціального життя і свідчать про необхідність формування глобального інформаційного суспільства. Процеси глобалізації породжують нові виклики перед національними державами і, зокрема, перед українським суспільством. У контексті вищесказаного слід звернути увагу на напрями оптимізації комунікаційної діяльності в глобальному комунікативно–інформаційному просторі, в основі якого соціоекономічні, соціополітичні,

соціокультурні, соціоінституційні, соціоправові трансформації, котрі мають оптимізувати комунікативний світ, щоб сприяти адаптації людини до глобального соціуму.

Головна мета наукового дослідження – сформулювати теоретичні підстави концепту інформаційного суспільства, яке слід розглядати як виявлення духовної культури, через призму традицій, звичаїв, національних характеристик суспільства, так як кожне суспільство репрезентує свою неповторність.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

– обґрунтувати концептуалізацію інформаційного суспільства в умовах глобалізації, яка розуміється як аутопоетична (самоорганізаційна) система;

– виявити теоретичні підстави концепту соціальних мереж у комунікативному просторі інформаційного суспільства, що розглядається як виявлення інформаційної культури;

– здійснити аналіз проблем мережевого суспільства та виявити місце соціальних мереж у комунікативному просторі, здатних регулювати комунікативні процеси в соціальних системах.

– розкрити проблеми інтелектуалізації суспільства, що базуються на ефективному використанні головного стратегічного ресурсу суспільства – знання, та сприяти породженню мережевого суспільства;

– виявити місце соціальних мереж у комунікативному просторі, здатних регулювати комунікативні процеси в інформаційному суспільстві.

Головна гіпотеза – можливість побудови в Україні інформаційного суспільства з результативними зворотними зв'язками, що сприяють підвищенню ефективності розвитку сучасного суспільства. Крім того, інформаційне суспільство слід розглядати як виявлення духовної культури, яке, перш за все, завдяки традиціям, звичаям, національним характеристикам суспільства, завдяки яким можливо відрізнити одне суспільство від іншого, так кожне суспільство репрезентує свою неповторність, унікальність, смислову змістовність і демонструє єдність цивілізаційних процесів трьох революцій – науково–технічної, інформаційної і нанотехнологічної, як відмічає О.Пунченко [2, с. 5]. При цьому сутність інформаційного суспільства визначається як формування планерного інформаційного простору, єдиного для більшості країн і регіонів, єдиної планетарної спільності людей, єдиної цивілізації.

Сучасний етап розвитку людства у всій своїй багатоманітності єдиний, що являє собою процес інтеграції держав і народів у різних сферах діяльності. Основні причини глобалізації: перехід від індустріального суспільства до інформаційного, до високих технологій; перехід від централізації економіки до децентралізації; від національної економіки до світової; використання нових комунікаційних технологій, Інтернету, супутникового телебачення. Глобалізація – це процес, в ході протікання якого зростає взаємовплив і взаємозв'язок народів і держав, світ стає єдиним і багатоманітнішим: чим сильніше тенденція до єдності, тим яскравіше проявляється багатоманітність культур, образів життя, соціальних цінностей.